

VZGOJA ZA ŽIVLJENJE

Vzgoja mladih je navdušujoča naloga: delo, ki ga je Bog sam v temelju izročil staršem. Je nežno in trdno delo, potrpežljivo in veselo, ki pozna tudi zapletene situacije, velikokrat pa človeka vodi, da se v iskanju luči obrne h Gospodu.

Vzgoja je delo umetnika, ki želi do polnosti razviti možnosti, skrite v vsakem izmed otrok: pomoč pri odkrivanju tega, kako pomembno je skrbeti za druge, učiti druge, kako ustvarjati pristno človeške odnose, kako premagovati strah pred tem, da bi se k čemu zavezali ... Skratka usposabljanje vsakega fanta in vsake dekle, da bi se zmogla odzvati na božji načrt za svoje življenje.

Ob dejstvu, da bodo vedno obstajale težave v okolju in stvari, ki jih je mogoče izboljšati, je sv. Jožefmarija starše spodbujal, naj **ohranijo mladostno srce, da bodo lažje sprejeli želje in celo norosti svojih otrok. Življenje se spreminja in veliko je stvari, ki nam morda niso všeč — lahko celo, da objektivno niso boljše od onih iz preteklosti —, ampak niso slabe: so le drugačen način življenja, nič drugega. Večkrat pride do konfliktov zaradi nepomembnih stvari, ki jih lahko premostimo z malo dobre volje in smisla za humor.**¹

Izhajamo iz tega, da lahko na težavnem področju vzgoje vedno napredujemo in da ni vzgoje, ki bi bila popolna: učimo se celo iz napak. Velja posvetiti nekaj časa temu, da naše vzgajanje osvežimo z jasnim ciljem: vzgajamo za življenje.

AVTORITETA IN SVOBODA

Kadar starši srečo zamenjajo z ugodjem in svoj trud usmerijo v to, da bi njihovi otroci imeli vse, da bi jim bilo čim lepše in da ne bi trpeli zaradi kakršnih koli težav, pozabljajo, da ni pomembno samo *imeti otroke zelo rad* — to je običajno že prisotno —, ampak jih je treba *imeti rad na pravi način*. Objektivno gledano pa zanje ni dobro, da jim je v življenju z vsem postreženo in da se jim ni treba boriti.

Boj in trud sta nepogrešljiva za rast, za zorenje, za to, da se človek sooči z lastno eksistenco in jo svobodno usmerja, brez da bi nekritično podlegel kateremu koli zunanemu vplivu.

Katekizem katoliške Cerkve nas spominja, da neupoštevanje dejanskega človekovega položaja, njegove ranjene narave, daje povod za hude zmote pri vzgoji.² Da bi mogli oblikovati svobodne ljudi, je neizogibno potrebno vzeti v obzir izvorni greh in njegove posledice — šibkost, nagnjenost k zlu in s tem potrebo po boju zoper samega sebe, po samopremagovanju.

Otrok ali mlad človek, ki je prepuščen svojim lastnim okusom in težnjam svoje narave, zdrzne navzdol kakor po klancu, kjer nazadnje otrpnejo vse sile njegove svobode. Če se takšna težnja ne

¹ Sv. Jožefmarija, Pogovori, 100.

² Katekizem katoliške Cerkve, 407.



zaustavi z zahtevnostjo, ki je ustrezna določeni starosti in ki spodbudi boj, bo imel otrok kasneje resne težave pri uresničevanju nekega življenjskega projekta, ki je vreden truda.

Imeti otroke rad na pravilen način pomeni postaviti jih v situacijo, ki jim bo pomagala, da pridobijo sposobnost samoobvladanja: pomeni iz njih narediti svobodne ljudi. V ta namen je neobhodno potrebno postaviti meje in pravila, ki jih bodo izpolnjevali ne le otroci, ampak tudi starši.

Vzgajati pomeni tudi to, da otrokom predlagamo kreposti: odrekanje, delavnost, zvestobo, iskrenost, urejenost ..., tako da jim te vrline predstavimo na privlačen način, vendar ne da bi pri tem popuščali v zahtevnosti. Spodbujanje otrok, naj svoje naloge dobro opravijo, a brez pretiravanja, tako da v primeru neuspehov ne dramtiziramo, ampak jim pokažemo, kako se lahko iz tega kaj naučijo. Naj stremijo k plemenitim ciljem, vendar naj se za to sami potrudijo. Predvsem pa je treba podpirati zahtevnost do samega sebe, boj; zahtevnost, ki ne sme postati sama sebi namen, marveč sredstvo za to, da bi se naučili neodvisno od staršev ravnati pravilno.

Otrok, mladostnik, še ne razume smisla vseh obveznosti. Ker mu po naravi manjka izkušenj, potrebuje trdno oporo: ljudi, ki si pridobijo njegovo zaupanje in mu svetujejo z avtoriteto. Posebej potrebuje možnost, da se opre na avtoriteto staršev in učiteljev, ki ne smejo pozabiti, da je pomemben del njihove naloge to, da otroke učijo svobodnega in odgovornega ravnanja.

Kot je pravil sv. Jožefmarija: **Starši, ki resnično ljubijo, ki iskreno želijo dobro svojim otrokom, se morajo po nasvetih in navodilih obzirno umakniti, da ne bi okrnili svobode, ki daje človeku sposobnost ljubiti in služiti Bogu.**³

Avtoriteta staršev za otroke ni v rigidnem in gospodovalnem načinu; bolj kot to temelji na dobrem zgledu: na ljubezni med zakoncema, na edinosti pogledov, ki jo otroci vidijo v njiju, v njuni velikodušnosti, v času, ki jim ga posvečajo, v ljubezni — v zahtevni ljubezni —, ki jim jo izkazujejo, v krščanskem slogu življenja, ki vlada doma; pa tudi v jasnosti in zaupnosti, s katero se obračajo k njim.

To avtoriteto je treba izvajati s srčnostjo, tako da ocenimo, kakšne zahteve je smiselno postaviti v različnih starostnih obdobjih in situacijah; z ljubeznijo in trdnostjo; brez da bi se prepustili narobe razumljeni ljubezni, ki bi nas lahko privedla do tega, da vselej otrokom prihranimo vsako nevšečnost, kar bi na dolgi rok v njih povzročilo pasivno in muhasto držo.

Veliko udobje — in včasih veliko pomanjkanje odgovornosti — se skriva v ljudeh, ki so bili postavljeni na oblast, pa se izogibajo bolečini, ki jo prinaša popravljanje, z izgovorom, da bi radi drugim prihranili trpljenje. (...)⁴

Kadar storijo kaj narobe, se jim splača to potrpežljivo povedati. Na ta način se oblikuje tudi njihova vest, pri čemer velja izkoristiti vsako priložnosti, da bi jih naučili razlikovati med dobrim in slabim, med tem, kar je treba storiti, in tem, čemur se moramo izogibati. Z obrazložitvami, ki so primerne njihovi starosti, se bodo polagoma začeli zavedati, kaj ugaja Bogu in drugim ter zakaj.

³ Sv. Jožefmarija, *Pogovori*, 104.

⁴ Sv. Jožefmarija, *Kovačnica*, 577.



Dozorevati pomeni iti ven iz samega sebe in to zahteva odrekanje. Otrok je na začetku osredotočen na svoj svet; nato odrašča v tolikšni meri, kolikor se prične zavedati, da on sam ni središče vesolja, ko se začne odpirati drugim ljudem in stvarnosti.

To zahteva požrtvovalnost do bratov in sester, služenje, izpolnjevanje dolžnosti doma, v šoli in obveznosti do Boga; to pomeni tudi ubogati, se odpovedati kapricam, si prizadevati, da bi ugajali staršem ... Gre za pot, ki je nihče ne more prehoditi sam. Poslanstvo staršev je, da iz njih potegnejo najboljše, četudi včasih to malo boli.

Z ljubeznijo, z domišljijo in srčnostjo jim je treba pomagati, da pridobijo trdno in uravnoteženo osebnost. Sčasoma bodo tudi otroci globlje razumeli smisel mnogih načinov vedenja, prepovedi ali naročil svojih staršev, ki so se jim sprva morda zdeli nekoliko samovoljni; začutili bodo globoko hvaležnost tudi za tiste jasne besede ali nekoliko ostrejša trenutke — ki niso bili sad jeze, ampak ljubezni —, ki so jim takrat povzročali trpljenje. Še več, oni sami so se na ta način naučili vzgajati bodoče generacije.

VZGAJATI ZA ŽIVLJENJE

Vzgajati pomeni pripravljati nekoga na življenje, življenje, ki običajno ne izključuje težav: po navadi se je treba za doseganje katerega koli cilja na poklicnem, osebnem ali duhovnem področju potruditi. Čemu potem ta strah, da bi otroci imeli *frustracije*, kadar jim manjka kakšna materialna dobrina?

Naučiti se bodo morali, kaj pomeni preživljati samega sebe in sobivati z ljudmi, ki so inteligentnejši, premožnejši in uglednejši; kaj pomeni soočati se s pomanjkanjem in gmotnimi ali osebnimi omejitvami; prevzemati tveganje, če se hočejo lotiti projektov, ki so vredni truda; pa tudi kaj pomeni doživeti poraz, brez da bi to povzročilo njihov osebni propad.

Prizadevanje za to, da bi jim zgladili pot, da bi se izognili najmanjšemu spotiku, je daleč od tega, da bi jim storili nekaj dobrega, temveč jih oslabi in onesposablja za soočanje s težavami, s katerimi se bodo srečali na univerzi, pri delu ali v odnosih z drugimi. Ovire se naučimo premagovati samo tako, da se z njimi spoprimemo.

Nobene potrebe ni, da bi otroci morali imeti vse, niti da bi morali vsako stvar dobiti takoj, da bi bilo ugodeno njihovim kapricam. Nasprotno, naučiti se morajo odrekanja in čakanja; ali ni res, da je v življenju mnogo stvari, ki *lahko počakajo*, in veliko drugih, ki *morajo počakati*? Tako pravi Benedikt XVI., da “ne smemo biti odvisni od gmotne lastnine; naučiti se moramo odpovedi, preprostosti, strogosti in zmernosti.”⁵

Prevelika zaščitenost, ki otroka varuje pred kakršno koli nevšečnostjo, ga na zadnje pusti brez obrambe pred okoljem; takšna protekcionistična drža je skrajno nasprotna resnični vzgoji.

Beseda *vzgajati* prihaja v latinščini iz dveh glagolov: *educere* in *educare*. Prvi je v zvezi s podajanjem vrednot, ki vodijo do polnega razvoja osebnosti. Drugi pa označuje aktivnost, ki iz nje

⁵ Benedikt XVI., *Avdienca*, 27. 5. 2009.



izvleče najboljše, kar ta oseba lahko da od sebe, tako kot umetnik iz marmornatega bloka izvleče čudovit kip. V obeh pomenih te besede igra svoboda vzgajane osebe odločilno vlogo.

Namesto, da zavzamejo protekcionistično držo, je dobro, da starši dajo otrokom priložnost, da sprejemajo odločitve in prevzamejo nase ustrezne posledice, da bi znali svoje majhne probleme s prizadevanjem razrešiti. Na splošno velja spodbujati situacije, ki so ugodne za razvoj njihove osebne samostojnosti, kar je prvotni cilj vsake vzgojne dejavnosti. Obenem pa je treba upoštevati, da mora biti ta samostojnost primerna otrokovi zmožnosti, da jo izvaja; bilo bi nesmiselno, če bi jim dodelili ekonomska ali materialna sredstva, ki jih še ne znajo razumno uporabljati; pa tudi če bi jih puščali, naj sami gledajo televizijo in brskajo po internetu; prav tako bi bilo nerazumljivo, če ne bi vedeli, kakšne so videoigre, ki jih igrajo.

Vzgoja v odgovornosti je druga plat vzgoje v svobodi. Če bi si prizadevali upravičiti vse, kar počnejo, bi bilo zelo težko, da bi se otroci čutili odgovorne za svoje zmote, in s tem bi jim odvzeli stvarno vrednotenje njihovih dejanj, posledično pa tudi nepogrešljiv vir izkušnje in poznavanja samega sebe. Če jim, na primer, ne pomagamo prevzeti odgovornosti za slab šolski uspeh in namesto tega krivimo učitelje ali izobraževalno ustanovo, potem se v njih polagoma izoblikuje nestvaren način soočanja z življenjem: tako se bodo čutili odgovorne le za to, kar je dobrega, kakršen koli neuspeh ali napaka pa bo povzročena nekje drugje.

Na ta način se vzdržuje običajna drža pritoževanja, ki vselej zvali krivdo na sistem ali na sodelavce v službi; ali pa nekakšno smiljenje samemu sebi in iskanje kompenzacij, kar vodi v nezrelost.

VZGAJATI VEDNO

Vse to ni specifično le za dobo dozorevanja ali za posebej intenzivna obdobja v otrokovem življenju. Starši na tak ali drugačen način vzgajajo vedno. Njihovo ravnanje ni nikoli nevtralnno ali indiferentno, čeprav so otroci stari le nekaj mesecev. Pravzaprav ni prav nič neobičajen pojav *malega tirana*, štiri ali šestletnega otroka, ki doma doseže, da velja zakon njegove trme, in prevlada nad zmožnostjo njegovih staršev, ki naj bi ga vzgajali.

Toda starši ne samo, da *vzgajajo vedno*, ampak morajo poleg tega tudi *vzgajati za vedno*. Malo koristi bi bilo od vzgoje, ki bi ciljala na razrešitev pripetljajev sedanjega trenutka, če bi pri tem pozabljala na prihodnost. Gre za to, da otroci pridobijo potrebno osebno avtonomnost. Brez nje bi bili prepuščeni na milost in nemilost vsakovrstnim odvisnostim. Nekatere so bolj vidne navzven, kot na primer odvisnost, povezana s potrošništvom, s spolnostjo, z mamili; druge pa je težje zaznati, vendar zaradi tega niso manj pomembne, kot so primeri odvisnosti, ki izhajajo iz nekaterih ideologij, ki so v modi.

Zavedati se je treba, da je čas, ki ga otroci preživijo v družinskem domu, omejen. Še več, celo v tem obdobju prebijejo veliko več časa brez staršev, kot pa so v resničnem stiku z njimi. Toda ta čas je izredno dragocen. Mnogo ljudi ima danes resne težave, da bi bili s svojimi otroki, in to je zagotovo eden od vzrokov za nekatere neugodne razmere, ki smo jih opisali.

Če malokrat vidimo otroke, postane dejansko veliko težje od njih nekaj zahtevati: najprej zato, ker ne vemo, kaj počnejo, in jih ne poznamo dobro; pa tudi zato, ker lahko postane zelo



neprijetno, da bi z nepopularnimi zahtevami *zagrenili* še tistih nekaj trenutkov družinskega sožitja, ki ga imamo na razpolago. Nič ne more nadomestiti navzočnosti staršev v družinskem domu.

ZAUPANJE

Avtoriteta staršev je zelo odvisna od resnične ljubezni, ki jo njihovi otroci zaznajo. Zares se čutijo ljubljene, kadar so običajno deležni pozornosti in zanimanja in ko vidijo, da storimo vse, kar moremo, da bi jim posvetili svoj čas.

V tem kontekstu jim lahko pomagamo z avtoriteto in s spretnostjo: če poznamo njihove skrbi, težave, ki jih imajo pri učenju ali pri stikih s prijatelji, če vemo, v kakšni družbi in okolju se nahajajo; če vemo, kako preživljajo svoj čas; če vidimo, kako reagirajo, kaj jih veseli in kaj žalosti; če opazimo njihove zmage in poraze.

Otroci in mladostniki imajo potrebo po tem, da lahko brez strahu spregovorijo s svojimi starši. Kako napreduje njihova vzgoja, kadar dosežemo komunikacijo in dialog z našimi otroki! Sveti Jožefmarija je dajal tak nasvet: ***Vedno svetujem staršem, naj se poskušajo spoprijateljiti z otroki. Popolnoma se lahko uskladita starševska avtoriteta, ki jo sama vzgoja zahteva, z občutkom prijateljstva, ki na nek način zahteva, da se postavimo na raven otrok. Otroci — tudi tisti, ki se zdijo bolj razposajeni in samostojni — si vedno želijo zblížanja, pobratenja s starši. Ključ je običajno v zaupanju: da starši vzgajajo v domačem duhu, da nikoli ne dajo vtisa, da jim ne zaupajo, da jim pustijo svobodo in da jih naučijo upravljati to svobodo z osebno odgovornostjo. Zaželeno je, da se včasih pustijo prinesiti naokrog: zaupanje v otroka naredi, da se sami počutijo osramočene zaradi zapravljenega zaupanja in se poboljšajo; če pa nimajo svobode, če vidijo, da jim ne zaupate, vas bodo želeli vedno ogoljufati.***⁶

Treba je nenehno vzdrževati to vzdušje zaupanja, tako da vedno verjamemo, kar nam povejo, brez sumničenja, in ne dopustimo, da pride do tako velike distance, ki bi jo bilo težko premostiti.

Pomoč strokovnjakov za vzgojo v šolah in ustanovah, ki jih naši otroci obiskujejo, je lahko v veliko oporo: pri mentorstvu so lahko otroci deležni dragocene osebne vzgoje. Toda to svetovalno delo ne sme odvzeti primarne vloge staršem. To pa pomeni čas, posvečati pozornost, misliti nanje, poiskati najprimernejši trenutek, sprejemati njihov način dožemanja, jim izkazovati zaupanje ...

Splača se veliko staviti na družino; najti čas tam, kjer se zdi, da ga ni, in ga izkoristiti maksimalno. To zahteva veliko odpovedi in nemalokrat bodo potrebne resne žrtve, ki v nekaterih primerih lahko vplivajo tudi na ekonomski položaj. Toda poklicni ugled, če ga prav razumemo, je del nečesa širšega: je osebni in krščanski ugled, v katerem se družina kot dobrina nahaja nad poklicnimi uspehi. Dileme, ki so včasih le navidezne in ki se lahko porajajo na tem področju, je treba razreševati v okviru vere in molitve, z iskanjem božje volje.

Krepost upanja je pri starših zelo pomembna. Vzganje otrok prinaša veliko zadovoljstva, a tudi nemajhne skrbi in grenkobe. Ne smemo se prepuščati občutku neuspeha, pa naj se zgodi, kar

⁶ Sv. Jožefmarija, *Pogovori*, 100.



hoče. Nasprotno, z optimizmom, z vero in z upanjem lahko vedno znova začnemo. Noben trud ne bo zaman, četudi se zdi, da ni videti nobenega učinka.

Očetovstvo in materinstvo se nikoli ne končata. Otroci vedno potrebujejo molitev in ljubezen svojih staršev, tudi ko so že neodvisni. Sveta Marija ni zapustila Jezusa na Kalvariji. Njen zgled predanosti in daritve do konca je lahko luč, ki razsvetljuje to čudovito nalogo, ki jo je Bog zaupal materam in očetom. Vzgoja za življenje: naloga ljubezni.

A. Villar